

APUNT BIOGRÀFIC DE FRANCESC TORRELLA I NIUBÓ (1920-2008)

Jan Brugueras i Torrella. Estudiant de l'Escola Pia de Terrassa

Resum: Aquest article presenta en diferents apartats la relació que s'establí entre Francesc Torrella i Niubó i la seva ciutat natal, Terrassa, a la qual va dedicar una gran part dels seus esforços des dels diferents càrrecs que ocupà. S'explica la transcendental incidència que tingué aquest intel·lectual en el terreny de la conservació del patrimoni històric i la difusió de la cultura a la nostra ciutat durant la segona meitat del segle xx.

Paraules clau: Francesc Torrella i Niubó, biografia, cultura, Ajuntament, Museu Tèxtil, Caixa d'Estalvis, Terrassa.

Abstract: *Biographical note of Francesc Torrella i Niubó (1920-2008).* In this article the relationship settled between Francesc Torrella i Niubó and his home town, Terrassa, is presented through different sections. Terrassa, a town to which he dedicated most of his efforts from the different positions that he held. It is explained the far-reaching incidence that this intellectual had on the conservation of historical heritage and on the dissemination of culture in our town along the second half of the 20th century.

Key words: Francesc Torrella i Niubó, biography, culture, Town Hall, Textile Museum, Caixa d'Estalvis, Terrassa.

Parlar de Francesc Torrella i Niubó a Terrassa és parlar del doctor, de l'intel·lectual en majúscules, i es tracta, segurament, d'un dels personatges més rellevants i emblemàtics de la història de la nostra ciutat.

Les diferents fonts consultades, no han fet més que corroborar aquest fet; és per això que, pensant que hi havia un gran buit a l'hora de conèixer una figura d'aquesta envergadura i importància per a Terrassa, vàrem decidir enfocar el nostre treball de recerca¹ a desglossar la trajectòria vital i professional de Francesc Torrella i Niubó.

En un primer moment teníem la intenció d'estructurar el treball seguint un eix cronològic que anés des del naixement fins a la mort. Ben aviat, però, ens vàrem adonar de la dificultat de seguir aquesta pauta en el nostre estudi, ja que Francesc Torrella, home molt polifacètic, va dur a terme un gran nombre de variades activitats i va emprendre i culminar molts projectes dins el món cultural terrassenc, molts d'ells coincidents en el temps. D'aquesta manera, al final dels anys cinquanta del segle passat, Francesc Torrella era, al mateix temps, director del Museu Tèxtil Biosca i de l'Oficina de Productivitat de l'Institut Industrial, secretari del SETEP de l'Institut Industrial, tinent d'alcalde de Cultura de l'Ajuntament de Terrassa, vocal de la Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Terrassa, membre de la Junta de Museus de Terrassa i del Patronat de la Biblioteca Soler i Palet, professor i membre del Patronat de l'Escola d'Enginyers, col·laborador del diari i la ràdio locals, professor de l'Escola Pia i de la Puríssima, i organitzador dels cicles de conferències de la Caixa d'Estalvis de Terrassa. És per això que el

nostre treball està dividit en diferents apartats, glossant els variats càrrecs i empreses que va desenvolupar. Mantenint aquest esquema, tot seguit us en presentem un resum.

1. Del naixement a la llicenciatura (1920-1945)

Francesc Torrella i Niubó va néixer el 22 de novembre de 1920 a Terrassa en el si d'una família de classe mitjana. Tant els avis paterns com els materns eren petits propietaris agrícoles. El seu pare, Josep Torrella i Jover, es guanyava la vida com a viatjant de l'empresa tèxtil Cañellas y Subirats, mentre que la seva mare, Josepa Niubó i Boada, va ser mestressa de casa durant tota la vida. Es tractava d'una família conservadora, molt catòlica, cosa que evidentment influiria enormement en la configuració de la personalitat de Francesc Torrella i Niubó. Així, quan tenia l'edat de començar a aprendre les primeres lletres, se'l va matricular a l'Escola Pia de Terrassa.

Amb l'adveniment de la II República, el 14 d'abril de 1931, l'elaboració d'una nova Constitució, i les diferents reformes empreses pel govern republicà – entre elles l'educativa – es va prohibir l'ensenyament als ordes religiosos. El Govern republicà va crear un institut laic a l'edifici de l'Escola Industrial, on tots els alumnes de les escoles religioses van continuar els seus estudis. És en aquest institut on Francesc Torrella va desvetllar la seva vocació per la història, esperonat pel professor Santiago Sobrequés i Vidal.²

El pas per l'institut es va acabar de manera sobtada amb l'inici de la Guerra Civil el 18 de juliol de 1936. Amb la interrupció de les activitats acadèmiques, Francesc Torrella va decidir dedicar una part del seu temps a aprendre mecanografia i va escriure la història de totes les ciutats d'Espanya de més de 10.000 habitants.

L'any 1938 va ser cridat a files i formà part de l'anomenada “lleva del biberó”. Francesc Torrella es trobava davant d'una de les grans disjuntives de la seva vida; segons ell hi havia tres opcions: presentar-se i incorporar-se a l'exèrcit, marxar del país, i per últim, amagar-se. Aquesta és l'opció que trià la família.

Tan bon punt les tropes franquistes entraren a Terrassa el 26 de gener de 1939, Francesc Torrella es presentà a les noves autoritats per a fer el servei militar, cosa que li tocava per edat. El destinaren a Pamplona, però aviat va aconseguir una pròrroga per a continuar estudiant.

D'aquesta manera, un cop a Terrassa, es va matricular a la Universitat de Barcelona, concretament a la Facultat de Filosofia i Lletres, per a especialitzar-se en Història. Va tenir professors del prestigi i la categoria de Ferran Soldevila, Lluís Pericot, Martín Almagro, Alberto del Castillo, Tomás Carreras, Xavier de Salas i sobretot Frederic Udina i Martorell, el qual orientà la tesi doctoral que Francesc Torrella inicià un cop llicenciat, el 1945.

2. Docència: escoles religioses (1945-1958) i Escola Industrial (des de 1946)

Un cop finalitzada la llicenciatura, Francesc Torrella començà a fer classes de Geografia i Història a les tres escoles religioses de la ciutat: l'Escola Pia, les Carmelites i la Puríssima. El fet d'impartir classes en aquest darrer centre tingué una repercussió molt gran en la vida de Francesc Torrella: hi conegué Maria del Carme Martín-Pintado i Gibert, que anys més tard seria la seva esposa; concretament, es van casar el 12 de setembre de 1951 a les esglésies de Sant Pere.

D'altra banda, les investigacions sobre la tesi doctoral, titulada “Contribución al estudio de la industria textil catalana. La bolla y el comercio textil. De sus orígenes a su decadencia (siglos XIII a XVI)”, arribaren a bon port, el juny de 1951 exposà la tesi amb èxit a Madrid i va obtenir el Premio Fermín Caballero atorgat per la Real Academia de Historia.

El 1958 ja no feia classes a cap d'aquests centres, ja que s'havia involucrat en un nou projecte: l'Oficina de Productivitat de l'Institut Industrial.

Paral·lelament, Francesc Torrella feia classes de matèries d'humanitats a l'Escola Industrial i alhora va desenvolupar un paper important en la creació de la nova Escola d'Enginyers Industrials Tèxtils, com a membre del seu primer patronat. És en aquest context que els altres professors van animar-lo a estudiar peritatge tèxtil. Malgrat l'atapeït horari que tenia, el 1958 ja havia acabat la carrera de pèrit industrial tèxtil.

3. El pas per l'Ajuntament (1947-1958)

El febrer de 1947 Alfons Vallhonrat donava entrada a l'Ajuntament de Terrassa a Francesc Torrella i Niubó. Ens hem de preguntar quines circumstàncies intervenen en aquest nomenament.

Diferents fonts consultades assenyalen la importància d'Acció Catòlica en l'entrada de Francesc Torrella al consistori. Acció Catòlica, obra d'apostolat seglar, reunia les famílies de Terrassa “de tota la vida”; Francesc Torrella hi estava molt integrat i va anar ocupant llocs de responsabilitat dins de l'organització.

També hem de destacar la rellevància de l'Institut Industrial dins del marc polític terrassenc; aquest organisme aplegava la patronal del sector tèxtil local, essencialment llaner. Així, els industrials ocupaven els llocs clau de l'administració local en detriment dels falangistes durs, que veien com les seves ànsies de creació d'un nou Estat s'esvaïen, i en canvi continuaven manant els de sempre: els antics salistes. Francesc Torrella mantenia bones relacions amb els homes de l'Institut Industrial, ja que havia quedat lligat a aquesta institució el 1946, en crear-se el Museu Tèxtil Biosca, del qual fou nomenat director.

Francesc Torrella es va incorporar al govern de la ciutat, primer com a regidor i després com a tinent d'alcalde de Cultura. Sense adscripció política i quedant al

marge de les tensions entre falangistes i salistes, va poder desenvolupar una sèrie d'activitats culturals per a Terrassa.³ El projecte cultural considerat més ambiciós que va emprendre foren les celebracions del XV Centenari del bisbat d'Ègara. També va participar activament en activitats com l'homenatge a Alfons Sala, l'Exposició Nacional de Numismàtica o el XII Congrés Nacional d'Esperanto.

Però si alguna cosa hem de destacar del pas de Francesc Torrella i Niubó per l'Ajuntament ha de ser en el terreny de l'educació. Terrassa, com la majoria de poblacions industrials catalanes, havia rebut un gran nombre d'immigrants, i doblà així la població de la ciutat. Aquest fet havia provocat que un ampli sector de la població infantil quedés sense atenció escolar. En aquest context, Francesc Torrella va encapçalar, des de la Comissió de Cultura que ell presidia, una campanya amb l'objectiu d'atendre tota la població en edat escolar i alhora alfabetitzar els adults que no sabien llegir ni escriure. Així, durant els seus anys a l'Ajuntament es van inaugurar set grups escolars: el Bisbat d'Ègara, la Maurina, Ca n'Ànglada, Can Boada, Ègara, Sant Llorenç i Montserrat; d'aquesta manera, mentre en moltes poblacions el mapa escolar oferia lamentables i irresolubles mancances de places, a Terrassa a mitjan anys cinquanta tota la població escolar era atesa.

4. L'Oficina de Productivitat de l'Institut Industrial (1957-1972)

Davant els problemes de productivitat que afectaven les empreses terrassenques, arran de la mala formació que tenien tant els obrers com els comandaments i els patrons, es va crear un projecte per tal de resoldre o pal·liar aquestes deficiències que

Francesc Torrella i l'alcalde Clapés en la inauguració del Grup Escolar Ntra. Sra. de Montserrat, el 25 de gener de 1958. *Procedència: Arxiu Torrella de Terrassa.*

feien les empreses poc competitives. Així, Francesc Torrella, juntament amb Antoni Malgosa, engegà l'Oficina de Productivitat de l'Institut Industrial.

Francesc Torrella, seguint la seva línia de preparar-se per a totes les tasques que desenvolupava, va obtenir els títols de diplomad en Organització d'Empreses, Relacions Humanes, Medicina en el Treball, Seguretat, Prevenció i Marketing. Alhora, per a afrontar la responsabilitat de la selecció de personal, va estudiar la carrera de Psicologia a la Universitat de Madrid, l'únic lloc d'Espanya on es podia estudiar aquesta carrera, que Francesc Torrella acabaria el 1965. També fou professor de l'EMIE i del CIC, i durant tres anys professor de Psicologia a la Universitat de Barcelona.

Al llarg dels quinze anys de direcció de Francesc Torrella, l'Oficina va donar cobertura a més de 200 empreses associades i les adaptà segons les necessitats de cada una d'elles.

5. La Caixa d'Estalvis de Terrassa (1956-1982)

La vinculació de Francesc Torrella amb la Caixa d'Estalvis de Terrassa data del 1956, quan va rebre l'encàrrec d'organitzar uns concorreguts cicles de conferències que s'estendrien al llarg de vint anys. Per a entendre l'èxit que van tenir des d'un bon principi aquests cicles, s'ha de veure que l'oferta lúdica i cultural dels anys cinquanta era minsa i molt limitada, basada sobretot en actes litúrgics i religiosos. En aquest context les conferències organitzades per Francesc Torrella, que va portar els principals intel·lectuals del moment a fer dissertacions a l'edifici de la Caixa situat a la Rutlla, van ser un èxit total. Així, Carles Sentís, Pierre Deffontaines, Manuel Ibáñez Escofet, Miquel Coll i Alentorn, i una llarga llista de noms relacionats amb el món de la cultura van passar per la nostra ciutat.

Al marge dels cicles de conferències, el 1972 es van produir canvis a la cúpula de la Caixa de Terrassa i, d'aquesta manera, Alfons Vallhonrat arribava a la presidència. Tenint present la bona sintonia que mantenien, podem entendre que aquest mateix any Francesc Torrella accedís al càrrec de director de l'Obra Social i Cultural de la Caixa d'Estalvis de Terrassa. És en aquestes circumstàncies que tots dos van emprendre un projecte per dotar Terrassa d'un Centre Cultural de primer ordre.

El 1977 es va complir el centenari de la Caixa d'Estalvis. Dins dels actes commemoratius que va organitzar Francesc Torrella, destaca l'edició de sis volums d'història local: la denominada "Sèrie Centenari". També va aixecar moltes expectatives la conferència de l'acadèmic espanyol Camilo José Cela.

Entrem en el terreny del Centre Cultural, que Salvador Cardús qualifica com a "fill d'una tossuderia"⁴, i és que si la idea de Francesc Torrella va ser aviat ben rebuda i recolzada per Alfons Vallhonrat, d'altra banda va rebre una tenaç oposició dels ambients progressistes de la ciutat, com ara Òmnium Cultural i Els Amics de les Arts, que temien que es convertís en una mera plataforma de difusió de la cultura oficial.

Francesc Torrella i Jordi Pujol, el dia de la inauguració del Centre Cultural de la Caixa de Terrassa. Autor desconegut. Procedència: Arxiu Torrella de Terrassa.

Tot i això, el projecte es va tirar endavant i el 1980 es finalitzaven les obres; el Centre Cultural es preparava per a obrir les portes. En el moment de la inauguració ja feia un any que Alfons Vallhonrat havia deixat la presidència i havia estat substituït per Ricard Camí, molt vinculat a l'associacionisme cultural de la ciutat.

Aquest mateix any, Francesc Torrella, en constant formació per a superar els reptes i dur a terme les activitats que iniciava, obtenia el títol de Diplomat en Obres Socials per l'Escola Superior de la Confederació de Caixes d'Estalvis, en aquell moment únic a tot Catalunya.

Així, el 25 d'octubre de 1980 es va inaugurar el Centre Cultural de la Caixa d'Estalvis de Terrassa i va comptar amb la presència de Jordi Pujol, en la seva primera visita oficial a Terrassa com a president de la Generalitat. A Francesc Torrella li va correspondre la tasca d'omplir d'activitat un gran edifici com el Centre Cultural, i el resultat fou un èxit total, ja que va aconseguir la implicació de moltes entitats artístiques i culturals locals, fins i tot les que havien vist amb recel la construcció d'aquell gran complex al servei de la cultura.

Francesc Torrella va ser director del Centre Cultural de la Caixa d'Estalvis de Terrassa durant dos anys, del 25 de març de 1980 fins al 17 de juny de 1982, en què va ser substituït per Màrius Samarra.

6. La Biblioteca Soler i Palet (des de 1947) i la Junta de Museus de Terrassa (des de 1946)

Francesc Torrella va entrar a formar part del Patronat de la Biblioteca Municipal Soler i Palet el 1947, en ésser nomenat regidor de Cultura de l'Ajuntament de Terrassa. El 1958, però, ocupà el càrrec de secretari que havia deixat vacant Salvador Cardús i Florensa, mort en aquelles dates i que l'havia ostentat durant trenta anys. Francesc Torrella fou secretari fins el 1976, encara que després continuà essent-ne vocal.

A més, Francesc Torrella pertanyia des del 1946 a la Junta Municipal de Museus de Terrassa, des que era director del Museu Tèxtil Biosca. La Junta de Museus tenia com a objectiu la recuperació, el manteniment i l'ampliació del patrimoni cultural i artístic local. La seva prioritat, per tant, fou, entre d'altres accions, la conservació de les esglésies de Sant Pere, la restauració del Castell Cartoixa de Vallparadís o l'adquisició de la Casa Alegre de Sagrera per a la ciutat.

És important assenyalar aquesta dualitat de càrrecs per la interrelació que s'establí entre la Junta de Museus i la Fundació Soler i Palet quan el 1959, a partir dels fons d'ambdues institucions, es creà el Museu Municipal d'Art en el Castell Cartoixa de Vallparadís.

A iniciativa de Francesc Torrella, el 1960 el Patronat de la Biblioteca Soler i Palet començava una lenta però continuada edició de llibres de temàtica local, sobretot els d'història escrits per Salvador Cardús i Florensa, enquadrats dins la col·lecció "Biblioteca Terrassenca".

Un altre projecte encapçalat per Francesc Torrella fou la creació d'una Xarxa de Biblioteques filials repartides pels diferents barris de la ciutat. Entre 1971 i 1976 es van inaugurar sis biblioteques filials i així es va descentralitzar la Soler i Palet, i es manifestava una altra vegada la preocupació que tenia Francesc Torrella per fer arribar la cultura a tothom.

7. El Museu Tèxtil (1946-1986)

Francesc Torrella i Niubó va ser el director del Museu Tèxtil de Terrassa durant quaranta anys; ell tot sol se'n va fer càrrec des del seu naixement el 1946, quan no passava de ser una col·lecció de teixits antics, per acabar-la convertint en el segon museu de la seva especialitat a nivell mundial. Entre Francesc Torrella i el Museu Tèxtil es va establir un vincle que anava més enllà d'una mera relació professional: va ser l'obra de la seva vida, i per ella no va escatimar esforços ni sacrificis.

El Museu Tèxtil naixia a Terrassa el 1946 arran de la insistència de Josep Badrinas i, sobretot, de Josep Biosca; ambdós eren membres significats d'AGILESA (Agrupación General de Industrias Laneras Españolas, S.A.), empresa que, davant els beneficis extraordinaris que havia obtingut durant la II Guerra Mundial, va decidir deixar-ne constància amb la creació d'un museu de teixits antics.

Així, des d'un primer moment l'Institut Industrial, organisme propietari del museu, nomenava Francesc Torrella, que acabava de llicenciar-se en història, director del Museu Tèxtil Biosca (nom en honor de Josep Biosca i Torres). Primerament el Museu es va establir en una nau fabril al carrer de Sant Isidre, on les col·leccions adquirides pels industrials eren documentades, analitzades, classificades i catalogades per Francesc Torrella.

El 1952 l'Institut Industrial es va traslladar a l'antic magatzem Freixa, al carrer Sant Pau, i un any més tard els fons del Museu es traslladaven a la nau central de l'Institut Industrial, tot i que no s'obririen les portes al públic fins el 1956.

Tres anys més tard, el 1959, l'Institut Industrial cedia el Museu Tèxtil Biosca a la ciutat, la qual va aportar-hi noves col·leccions. Tot i això, aviat l'Ajuntament es va declarar incapaç de mantenir-lo i es va buscar una entitat de més envergadura que se'n pogués fer càrrec. Així, el 1963 el Museu passava a ser propietat de la Diputació de Barcelona, que el 1957 havia adquirit la col·lecció Viñas, la més important feta per un particular a Espanya relacionada amb temes tèxtils. Amb la fusió de les col·leccions Biosca i Viñas es creava el Museu Provincial Tèxtil. El primer objectiu que Francesc Torrella impulsà com a director fou trobar una nova ubicació per al Museu. Els terrenys escollits foren els del costat del Castell Cartoixa, a l'actual carrer Salmerón (llavors carrer General Sanjurjo). Des del moment en què el Museu Tèxtil va passar a ser propietat de la Diputació de Barcelona, Francesc Torrella entrava a formar part de la Junta de Museus de Barcelona.

El president de la Diputació J. A. Samaranch visita el Museu Provincial Tèxtil acompanyat de Francesc Torrella. *Procedència: Arxiu Torrella de Terrassa.*

El nou edifici es va inaugurar el 1970, tot i que un any abans ja havia acollit l'assemblea del CIETA (Centre International d'Étude des Textiles Anciens), del qual Francesc Torrella era vicepresident. Un altre acte rellevant organitzat per Francesc Torrella fou el Primer Simposi Nacional sobre la Indústria Tèxtil, que va aplegar experts i representants de setze estats diferents.

Durant els anys setanta i el principi dels vuitanta, el Museu Tèxtil acollí a les seves sales d'exposicions manifestacions artístiques i culturals de tot tipus, com ara l'Exposició Col·lectiva de Tapisseria el 1975. I al mateix temps, Francesc Torrella es féu càrrec de la Secretaria General del Comitè Espanyol de l'ICOM (International Council of Museums).

Així, el 1986 després de quaranta anys de direcció, que havien situat el Museu com l'entitat més representativa de Terrassa a l'exterior, Francesc Torrella es jubilava.

Evidentment, amb un simple article – i en el marc d'un treball de recerca – és impossible explicar de forma completa la trajectòria de Francesc Torrella i Niubó; queda palès que s'ha hagut de resumir moltíssim la seva dinàmica actuació, sempre encaminada envers el foment i difusió de la cultura. És per això que la porta queda oberta per a un projecte de més envergadura en el futur.

Notes

- 1 BRUGUERAS I TORRELLA, Jan. "Apunt biogràfic de Francesc Torrella i Niubó". Treball de recerca dirigit per Jordi Viñas i Cirera. Escola Pia de Terrassa, Terrassa, 2011.
- 2 TORRELLA I NIUBÓ, Francesc. *Semblances biogràfiques de Terrassa estant*. Terrassa: Fundació Torre del Palau, 2007, p. 110-111.
- 3 TORRELLA I NIUBÓ, Francesc. "Dificultats i èxits culturals en la Terrassa dels '50". Dins: MARCET I GISBERT, Xavier. *Història de Terrassa en el segle xx*. Terrassa: Diario de Terrassa, 1993-1994, p. 239.
- 4 CARDÚS I ROS, Salvador. *Estalvi, ciutat i progrés. 125 anys de la Caixa d'Estalvis de Terrassa*. Barcelona: Caixa d'Estalvis de Terrassa i Lunweg Editores, 2001, p. 219.